

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU“

Vol. 442

Colecția
BIBLIOTECA ECONOMICĂ

Seria
***Probleme
economice***

ECONOMIE FORMALĂ,
ECONOMIE INFORMALĂ
– DELIMITĂRI CONCEPTUALE –

Alina-Mihaela BÎZNĂ

ISBN 978 - 973 - 159 - 192 - 6

Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU”
Centrul de Informare și Documentare Economică

ECONOMIE FORMALĂ, ECONOMIE INFORMALĂ

– DELIMITĂRI CONCEPTUALE –

Alina-Mihaela BÎZNĂ

Centrul de Informare și Documentare Economică

Editat de CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
REDACTOR-ȘEF: VALERIU IOAN-FRANC

Redactor: ORTANSA CIUTACU
Concepție grafică, machetare și tehnoredactare: LUMINIȚA LOGIN
CIDE/STUDII/PROBLEME: CIDE/Lucrprobstudii/Prob Bizna_442.doc

Redacția și administrația: București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sectorul 5,
cod poștal 050711, telefon: 0040-21-318 24 38, e-mail: cide90@gmail.com

Materialele cuprinse în acest volum pot fi reproduse numai cu aprobarea
conducerii Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”

Volumele seriei pot fi identificate și comandate fie în colecție anuală, respectiv ISSN 1222-5401,
fie pe fiecare titlu în parte, respectiv pe ISBN alocat fiecărui volum.

Pentru volumul de față: ISBN: 978-973-159-192-6

CUPRINS

INTRODUCERE	5
ECONOMIA INFORMALĂ	7
1. Definirea economiei informale	7
1.1. <i>Istoricul și studiul economiei informale</i>	7
1.2. <i>Tipologii ale economiei informale</i>	8
1.3. <i>Cauzele apariției economiei informale</i>	12
ECONOMIE FORMALĂ. DELIMITĂRI CONCEPTUALE	17
2.1. <i>Contabilitatea națională. Delimitări conceptuale</i>	17
2.2. <i>Structura activității economice naționale</i>	21
2.3. <i>Sisteme economice contemporane</i>	27
2.4. <i>Sistemul Conturilor Naționale (SCN)</i>	29
CONCLUZII	36
BIBLIOGRAFIE	38

INTRODUCERE

De la „descoperirea” economiei informale la începutul anilor '70¹, mulți observatori ai timpului au subscris la ideea că acest tip de economie prezintă un efect marginal și periferic care nu este legat de sectorul formal al economiei sau al dezvoltării capitaliste moderne. Unii au continuat să creadă că economia informală în țările în curs de dezvoltare ar dispărea odată ce aceste țări vor atinge niveluri suficiente de creștere economică, consecință a dezvoltării industriale moderne.

Utilizarea inițială a termenului „sectorul informal”, este atribuit modelului de dezvoltare economică propus de W. Arthur Lewis², folosit pentru a descrie ocuparea forței de muncă în primul rând în țările în curs de dezvoltare. Acesta a fost folosit pentru a descrie un tip de ocupare a forței de muncă ce a fost considerată în afara sectorului industrial modern. O definiție alternativă utilizează participanții la economia informală precum cei „care nu au siguranța locului de muncă, securitatea muncii și securitatea socială”³. Această definiție implică o lipsă de alegere sau de implicare în economia formală, ceea ce conduce de fapt la dorința evitării reglementărilor sau impozitărilor (se poate manifesta ca nedeclaraarea ocupării forței de muncă, ascunsă pentru impozitare, securitate socială sau în scopul dreptului legal la muncă).

¹ În anul 1971 este consemnat pentru prima dată termenul de economie informală, utilizat de Keith Hart într-un studiu asupra economiei din Gana.

² Lewis a publicat în 1954 cel mai relevant articol economie, respectiv "Dezvoltarea economică, cu livrare nelimitată de muncă". În această publicație, el a introdus ceea ce a ajuns să fie numit modelul sectorului dual, sau "modelul Lewis". În această lucrare Lewis combină o analiză a experienței istorice a țărilor dezvoltate, cu ideile centrale ale economiștilor clasici pentru a produce o imagine amplă a procesului de dezvoltare. În model, punctul de plecare este un "sector capitalist", care se dezvoltă prin aportul de factor-muncă de la un non-capitalistă respectiv de la un sector de subzistență. La un stadiu incipient de dezvoltare, ar fi disponibilă o forță de muncă "nelimitată", ofertă care vine din economia de subzistență, ceea ce înseamnă că sectorul capitalist se poate extinde, fără necesitatea de a crește salariile. Acest fenomen duce la profituri mai mari în capital, care sunt apoi reinvestite în acumularea capitalului în continuare. La rândul său, creșterea stocului de capital conduce spre extinderea ocupării forței de muncă prin atragerea unei noi forțe de muncă, în continuare, din sectorul de subzistență. Având în vedere ipotezele modelului (exemplul profiturilor care sunt reinvestite și acumularea de capital nu se substituie pentru forță de muncă calificată în producție), procesul devine auto-susținut și duce la modernizarea și dezvoltarea economică.

³ Report on conditions of work and promotion of livelihoods in the unorganised sector, New Delhi: National Commission for Enterprises in the Unorganised Sector, 2007.

În zilele noastre, economia informală nu mai poate fi considerată un fenomen temporar, atipic și marginal și, în afară de aceasta, are mai mult decât un caracter fix în țările în care veniturile și activele nu sunt distribuite echitabil.

În cazul în care creșterea economică nu este însoțită de îmbunătățirea nivelului ocupării forței de muncă și de creșterea veniturilor populației, economia informală nu va cunoaște o contracție. Situația din anii de la începutul crizei economice și de după, ca urmare a scăderii câștigurilor salariale atât în sectorul de stat cât și în cel privat sau a pierderii locurilor de muncă din cauza restrângerii activității iltor firmelor, arată că economia informală este în continuă creștere în majoritatea țărilor, fie ele și în curs de dezvoltare, chiar și în zonele rurale. Estimările arată că, în zonele neagricole, procentajul forței de muncă informale era, la începutul anului 2010, de 78% în Africa, 57% în America Latină și Caraibe, și 45-85% în Asia.

De-a lungul ultimelor decenii, a devenit clar că economia informală are o pondere semnificativă, putând genera locuri de muncă și venituri. Economia informală a persistat, nu numai la scară internațională, din 1970, deși a existat înainte de a fi descoperită și teoretizată convențional, s-a extins și a apărut în ipostaze noi, în contextul globalizării, neoliberalismului și al migrației transfrontaliere sau migrației din rural-urban.

Prin urmare, este oportun ca, prin politici și strategii care vizează combaterea economiei informale, să nu se aducă atingere potențialului economiei formale pentru crearea de locuri de muncă și creșterea economică. Principala provocare este dezvoltarea politicilor inovatoare care recunosc contribuția economiei informale și trecerea acesteia în planul economiei formale.

În condițiile funcționării economiei formale, elementul care stă la baza măsurării activității economice la nivelul macroeconomic este dat de contabilitatea națională, prin intermediul conturilor naționale.

Contabilitatea națională fiind o reprezentare a activității economice naționale, utilizarea sa permite definirea clară și precisă a unui anumit număr de indicatori și evaluarea lor în același mod în diferite țări. Este evident că acest limbaj privilegiază un anumit număr de indicatori și o anumită viziune a sistemului economic, reprezentarea activității economice naționale derivând evident din abordarea keynesiană în termeni de flux și de circuit. În acest sens se poate obține o măsurare a activității economice dintr-o perspectivă de legalitate a actelor economice, în urma cărora, statul, beneficiază de resursele aferente.

Se va înțelege, desigur, că la nivel național este vorba despre contribuabilii care au un statut legal de la care se prelevează taxe și impozite, deci o viziune reală a sistemului economic.

ECONOMIA INFORMALĂ

1. Definirea economiei informale

În acest capitol vom prezenta istoria sintagmei „economie informală” și diversele definiții susținute și promovate de cercetători.

1.1. Istoricul și studiul economiei informale

Economia informală cunoaște o multitudine de „etichetări” folosite de cercetători pentru a se referi la acest tip de economie, fiind numită pe rând:

- economie neregulată (Ferman & Ferman, 1973)¹;
- economia subterana (Gutmann, 1977)²;
- economia subterană (Simon & Witte, 1982; Houston, 1987)³;
- economia subterană (Dilnot & Morris, 1981)⁴;
- economia informală (McCrohan & Smith, 1986)⁵.

Populația și mass-media utilizează termeni cum ar fi: invizibilă, neagră, ascunsă, scufundată, umbră, neregulată, nonoficială, neînregistrată sau clandestină⁶. Elementul comun al acestei activități este faptul că nu se regăsește înregistrată oficial în sistemele naționale de contabilitate.

Conceptul „sector informal” a fost formulat de Organizația Internațională a Muncii (OIM), într-un studiu al piețelor forței de muncă urbane în Ghana⁷. Acesta a

¹ Ferman, P., Ferman, L. – (1973), “The Structural Underpinning of the irregular Economy”, *Poverty & Human Resources Abstracts*, (8) 3-17

² Gutmann, P.M. – (1977), “The subterranean economy”, *Financial Analysts Journal* 34, 26-27.

³ Simon, C., & Witte, A. – (1980), “The underground economy: Estimates of size, structure, and trends”, in *Joint Economic Committee, Government regulation: Achieving social and economic balance*, (Vol. 5, pp. 70-120). Special Study on Economic Change, Washington, DC: U.S. Government Printing Office

⁴ Dilnot, A., & Morris, C. – (1981), “What do we know about the black economy in the United Kingdom?”, *Fiscal Studies*, 2(March), 163-179.

⁵ McCrohan, K., & Sugrue, T. – (2001), “Heterogeneity among barterers and vendors in the informal economy”, *Journal of Economic Studies*, 28(6), 422-432.

⁶ *Departamentul american al Muncii*

⁷ Hart, K. – (1970), “Small scale entrepreneurs in Ghana and development planning”, *Journal of Development Studies*, 6, 104-120.

fost ulterior utilizat de OIM într-o serie de rapoarte, asupra condițiilor de pe piața muncii și în alte state și orașe africane, ale Băncii Mondiale, într-o serie de studii de măsurare a urbanizării și sărăciei în întreaga *lume a treia*.

Sintagma „economie informală”, a fost utilizată prima oară pe scară largă ca mijloc de a descrie o structură economică dualistă. O astfel de economie implică atât economia formală, oficial recunoscută, dar și o economie neoficială, în care tranzacțiile economice au loc în afara canalelor tradiționale, obținându-se beneficii economice și sociale explicite.

Într-o definiție oficială, putem accepta *sectorul informal* sau *economia informală* ca fiind concepte folosite de o masă largă de utilizatori și care se referă la faptul că o parte a unei economii, care nu este impozitată sau monitorizată de orice formă de guvernare, are rezultate ce nu sunt incluse în Produsul Național Brut (PNB), spre deosebire de *economia formală*, ale cărei rezultate se regăsesc în indicatorii conturilor naționale. Alte sintagme utilizate pentru referirea la sectorul informal pot include: *pieța neagră*, *economia tenebră*, *economia subterană*, *economie neregulată*.

Un dicționar românesc de economie, apărut în 1999¹, definește *economia informală* ca fiind „totalitatea activităților economice nedeclarete instituțiilor însărcinate cu stabilirea impozitelor și cotizațiilor sociale, care scapă înregistrărilor statistice și din contabilitatea națională”. Conform acestei surse, *economia subterană* – cunoscută și sub denumirea de *economie ascunsă sau informală* – cuprinde munca „la negru”, ilegală sau clandestină, activitățile de producție, proiectare, menajere etc. neoficiale și/sau nedeclarete.

Literatura de specialitate este marcată de dezacorduri referitoare la definierea conceptuală a acestui tip de economie, dispută alimentată de interesul punctului de vedere al disciplinelor academice. Un exemplu în acest sens a fost dat de economiștii și specialiștii în fiscalitate, când au încercat să estimeze dimensiunea totală a economiei informale din perspectiva schimburilor în numerar nereglementate sau, pe de altă parte, de sociologii care au văzut în acest tip de economie o sursă de coeziune socială în cadrul schimburilor între gospodării.

1.2. Tipologii ale economiei informale

Economia informală a generat diverse tipologii, clasificarea având la bază tipuri de muncă, specifice diferitelor tipuri de activități ale acesteia. Aria de cuprindere se regăsește în Figura 1.

Proporția elementelor componente, modul de manifestare a lor, impactul asupra economiei oficiale variază de la o țară la alta, în funcție de sistemul economic și administrativ, de particularitățile social-istorice. Astfel, referindu-ne doar la sfera *economiei subterane licite*, în țările dezvoltate proporția activităților legale dar nedeclarete (eludarea impozitelor directe sau indirecte, a taxelor sociale

¹ „Dicționar de economie” (coordonator Niță Dobrotă), Editura Economică, București, 1999.

etc.) constituie partea cea mai importantă, în timp ce în țările în curs de dezvoltare, unde autoconsumul este foarte puternic, producția licită neoficială încadrată în categoria de autoconsum sau autoproducție (de subzistență) este majoritară, depășind adesea chiar și economia oficială.

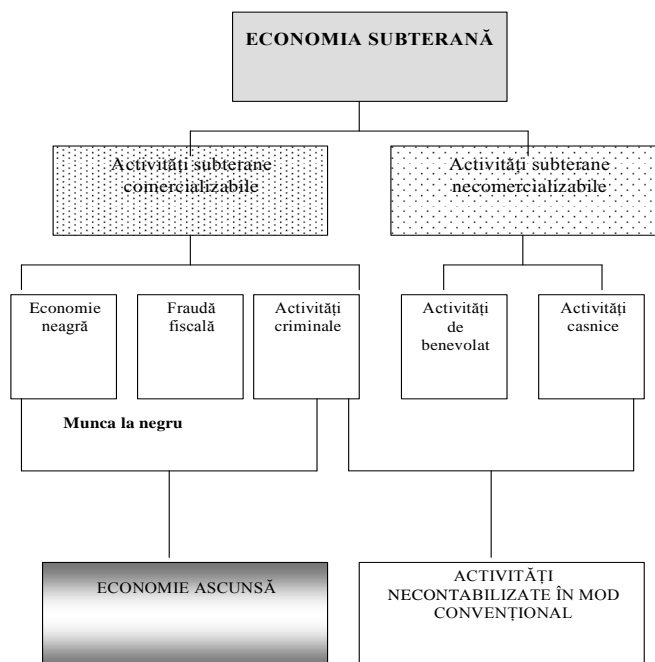

Figura 1. Aria de cuprindere a economiei informale

O primă taxonomie a activităților subterane ce poate fi luată în considerare le împarte în: **ilegale** (trafic, corupție, proxenetism) și **legale**, dar care nu sunt înregistrate în contabilitatea națională (activitățile casnice, munca benevolă, activitățile comunitare etc.) și/sau nu sunt declarate la administrația fiscală și financiară (frauda fiscală, munca clandestină etc.).

Munca informală (la negru), categorie pe piața muncii

Teoria dualității pe piața muncii¹ oferă abordarea înțelegerii locului muncii informale în cadrul pieței forței de muncă. Acesta împarte piața forței de muncă în patru sectoare (vezi Tabelul 1.1.), respectiv: 1) primar; 2) secundar; 3) informal; 4) ilegal.

¹ Doeringer, P., & Piore, M. – (1971), Op.cit.

Autorii susțin că aceste categorii sunt generate de stratificarea claselor sociale, de rasă, sex etc. *Sectorul primar* este reglementat cu locuri de muncă salariale care sunt fiscalizate. *Sectorul secundar* are în componere locuri de muncă cu un grad redus de securitate, având o salarizare mică, reglementare slabă sau inexistentă, fiind deseori menționat ca „sectorul de muncă al gulerelor roz”.

Teoria duală susține că piața muncii *sectorului informal* este compusă din oameni care sunt în imposibilitatea de a accesa locurile de muncă din sectoarele primar sau secundar. Munca informală include persoane care operează propria afacere sau doar un aranjament nereglementat, persoane care lucrează pentru diferiți angajatori.

A patra categorie este *munca ilegală* și include orice activitate criminală, care este generatoare de venituri.

Tabelul 1. Împărțirea pieței muncii conform teoriei dualității

Sector primar	Sector secundar	Sector informal	Sector ilegal
<ul style="list-style-type: none"> • salarizare mare; • bine reglementat; • nivel de securitate înaltă. 	<ul style="list-style-type: none"> • salarizare mică; • slab reglementat; • nivel de securitate scăzut. 	<ul style="list-style-type: none"> • auto-ocuparea forței de muncă; • forță de muncă utilizată sezonier; • nereglementat. 	<ul style="list-style-type: none"> • elemente penale generatoare de venituri; • nereglementat

Sursa: Cross, J. – (1998), "The informal sector", *Encyclopedia of Political Economy*, London, Routledge.

O problemă a acestei tipologii este faptul că își asumă categorii distincte, bazate pe clasă, rasă sau sex. Alte studii au descoperit că multe persoane care au acces ușor la sectorul primar aleg economia informală deoarece este un mijloc de generare a veniturilor principale.

Contextul muncii informale

O altă tipologie prezintă categoriile de lucru informale, bazate pe contextul de lucru. Având în vedere definiția destul de largă a muncii informale, nu este surprinzător faptul că există o varietate de forme sau structuri de lucru informale.

Așa cum este descrisă în Tabelul 1.2., munca informală poate implica o persoană care lucrează pentru altcineva sau o persoană independentă, iar în cadrul fiecăreia dintre aceste categorii există două aranjamente.

Tabelul 2. Aranjamente ale muncii informale

Categoria pentru care lucrează o persoană	Tipul locului de muncă	
	principal	suplimentar
pentru un angajator	<ul style="list-style-type: none"> lucrul în afara reglementărilor legale ale timpului de lucru; lucrul angajaților fără contract; plata în numerar, zilnic, exonerând contribuțiile la stat. 	<ul style="list-style-type: none"> plata orelor suplimentare lucrate în weekend (în numerar)
pentru un interes personal al altei persoane	<ul style="list-style-type: none"> persoane care desfășoară o afacere mică 	<ul style="list-style-type: none"> locuri de muncă sporadice, înjositoare pentru lucrători, cu consum mare de energie, din domeniul producției bunurilor materiale sau serviciilor
	<ul style="list-style-type: none"> primește plata în numerar, fluctuant; desfășoară activitatea pentru un venit primar, regulat, zilnic; poate investi profitul în afaceri 	<ul style="list-style-type: none"> muncă sezonieră cu consum mare de energie; contribuie la menținerea cheltuielilor casnice la un nivel mic datorită trocului muncă-hrană sau muncă produse low-cost, sau second hand; nu poate fi numită o afacere de mici dimensiuni.

Sursa: Adaptat de autor după *Informal Economy Literature Review, 2002*

Oamenii care lucrează pentru altcineva pot face acest lucru ca pentru locul de muncă principal sau ca muncă suplimentară – de exemplu, într-un caz în care o persoană este angajată de o companie, un hotel, pentru curățarea geamurilor exterioare, va fi plătită în numerar.

În alt caz, aceeași persoană este angajată legal, cu toate drepturile, dar angajatorul o solicită să vină la sfârșit de săptămână sau seara, pentru curățenia proprietății. În aceste situații plata se face tot în numerar, dar există o relație de subordonare angajator-angajat după orele normate de program.

Cazul în care se lucrează după orele normate este frecvent în România, dar nu pentru a câștiga în plus, ci pentru a-și păstra locul de muncă.

1.3. Cauzele apariției economiei informale

În literatura de specialitate se vehiculează și alte concepte care își propun să clarifice semnificația economiei informale. Unul dintre ele este acela de **piață neagră**. Acest concept nu aduce nicio noutate față de cel de economie subterană. De altfel, se poate observa că folosirea calificativului „neagră” are chiar intenția de a sublinia caracterul netransparent al activității economice respective și, desigur, utilizarea termenului „piață” este menit să accentueze faptul că este vorba despre tranzacții cu mărfuri. Această ultimă observație ne-ar putea determina să considerăm, printr-un exces de precizie, că, de fapt, conceptul de piață neagră este mai restrâns decât cel de economie informală, deoarece restrânge sfera la acele bunuri și servicii tranzacționate prin intermediul pieței.

Un alt concept vehiculat, în opoziție cu economia oficială, este cel de **piață gri**, care nu desemnează propriu-zis economia subterană, ci mai degrabă o parte din aceasta, și anume partea din activitățile economice care se desfășoară la marginea normei, fie parazitând ambiguități și norme incomplete (activități paralegale), fie exploatănd lipsa de generalitate a normei (metalegale).

Dar, cum ar putea fi precizată diferența dintre economia subterană (pe care putem să o asimilăm, din punct de vedere conceptual, cu piața neagră) și piața gri? În opinia noastră, piața gri poate fi considerată o piață neagră în proces de oficializare sau o piață oficială în curs de „înnegrare”.

Analiza economică are de descifrat lucruri complexe în ambele ipoteze. Conceptul de economie necontabilizată se apropie cel mai mult de cel de economie subterană, diverși autori considerându-le sinonime. Într-adevăr, caracterul informal al economiei subterane trimite imediat la ideea de necontabilizare a activității. Conceptele de evaziune fiscală sau fraudă fiscală, utilizate și ele cu referire la economia subterană, sunt de mai mică generalitate și, în plus, privesc economia subterană doar din perspectiva participării activității economice la formarea veniturilor bugetare.

Cauzele apariției, menținerii și dezvoltării economiei subterane trebuie căutate în trei direcții principale¹:

1. natura instituțională;
2. natura conjuncturală;
3. natura psihosociologică.

În aceste categorii de cauze se înscriu:

- *slăbiciunile administrării fiscale* (incapacitatea Guvernului de a controla și încasa, la timp și complet, obligațiile bugetare ale subiecților economici);
- *slăbiciunile punității fiscale* (incapacitatea Guvernului de a sancționa suficient de descurajator sau de a impune o compensare suficient de mare pentru sustragerea de la rigorile economiei oficiale);

¹ Emil Dinga – (2001), „Economia subterană - adversar? ... partener? ...”, *Tribuna economică nr. 21-22*.

- *obturarea fenomenologică* (situația derulării unor procese sau fenomene speciale care perturbă transparența instituțională sau comportamentală, pe un anumit segment de timp sau într-o anumită zonă economică; de exemplu, fenomenul privatizării în masă).

În această prezentare mai curând tipologică se pot identifica și o serie de similitudini, chiar identități, cu situații din economia românească în tranziție. Este aproape evident că anumite trăsături, cum ar fi ambiguitatea, incoerența, normele incomplete și asimetria normativă sunt mai prezente, au efecte vizibile la mai toate nivelurile activităților cu caracter lucrativ.

Economia informală este un răspuns al sistemului economic la actul de management guvernamental. S-ar putea spune că, cu cât economia subterană este mai extinsă, cu atât managementul guvernamental este mai slab. Ceea ce economia subterană semnalizează poate și trebuie folosit nu numai pentru perfecționarea actului guvernamental, dar, pe termen mediu și lung, chiar pentru restrângerea economiei subterane înseși. Chiar dacă economia informală este rezultatul calității instituțiilor, menirea ei este să devină inutilă: prin utilizarea funcțiilor și semnalelor transmise de economia subterană, aceasta poate fi redusă la o limită sub care (asemenea altor variabile macroeconomice, cum ar fi rata inflației sau rata șomajului) se poate considera că nu există.

O argumentare chiar mai curajoasă ar putea demonstra că acele costuri cu care economia informală semnalează inadvertențele instituționale sau economice sunt cele mai mici. Mai mult, s-ar putea arăta că riscurile pe care economia subterană și le asumă pentru a exploata inconsistențele instituționale comportă costurile cele mai mici pentru societatea formală.

Principalele *funcții ale economiei informale*¹ sunt următoarele:

1. funcția de *semnalizare a alocării resurselor*, care se referă la faptul că, prin utilizarea unor resurse economice (materiale, financiare, de forță de muncă), economia informală transmite semnale (îndeosebi prin intermediul prețurilor paralele) cu privire la structura acestor resurse și la modul, gradul și calitatea utilizării lor;
2. funcția de *semnalizare a dilemelor de comportament economic*, care se referă la efectele perverse (adverse) ale economiei informale asupra unor comportamente economice standard (de exemplu: existența unui surplus de masă monetară la populație, neînsoțit de o creștere a cererii de valută pe piața valutară, în condițiile în care așteptările sunt în direcția creșterii viitoare a cursului de schimb, fapt ce indică în mod clar funcționarea pieței negre valutare; sau: reducerea substanțială a indemnizației de șomaj neurmată de activizarea comportamentului de căutare a unui loc de muncă de către șomeri indică în mod clar funcționarea unei piețe informale a muncii etc.);

¹ Emil Dinga – (2001), „Economia subterană - adversar? ... partener? ...”, *Tribuna economică nr. 21-22*.

3. funcția de *semnalizare a dinamicii prețurilor relative*: compensările sau alinierea, după caz, pe care economia subterană le realizează în raport cu economia oficială, sunt de natură să indice prețul relativ real, care poate fi mult diferit de prețul relativ oficial: de multe ori, prețul relativ oficial urmează la o anumită „distanță” prețul relativ real, care este și rezultatul activității din economia subterană;
4. funcția de *cuantificare a costurilor de oportunitate*: economia informală „calculează” un fel de prețuri-umbră, care constituie pentru orice subiect economic (dar, îndeosebi, pentru investitori – acționari, creditorii etc.) costurile de oportunitate reale ale deciziilor lor economice;
5. funcția de *absorbție a șocurilor economice*: economia informală joacă, în multe cazuri, rolul de amortizor pentru unele șocuri economice care se produc fie pe piața bunurilor și serviciilor, fie pe piața muncii, fie pe piața monetar-valutară. Acest rol este unul civic, putându-se spune, cu oarecare exagerare, că însăși rațiunea de a fi a economiei informale este aceea de a exploata șocurile și dezechilibrele sau asimetriile care se produc la nivelul economiei oficiale, întrucât de aici își extrage cea mai mare parte a profiturilor necontabilizate;
6. funcția de *absorbție a șocurilor instituționale*: această funcție este legată de cea precedentă, în sensul că, deseori, șocurile economice sunt urmarea unor modificări instituționale fie radicale, fie bruște, fie și una și alta;
7. funcția de *„umplere a golurilor” economice*: economia informală, nevoită să se mențină în zona de opacitate față de Guvern, așa cum s-a arătat mai sus, va exploata acele resurse și oportunități care, deseori, sunt ignorate de economia oficială sau sunt folosite de aceasta în mod incomplet; în plus, economia informală poate fi, ca urmare a ratei extrem de mari a profitului (ca urmare a evaziunii fiscale), mult mai interesată de unele nevoi economice la care economia oficială este, pentru moment, surdă;
8. funcția de *lege ferenda*: tocmai prin exploatarea inconsistențelor instituționale sau defecțiunilor de management ale economiei oficiale (inclusiv a corupției și birocrăției), economia informală constituie, dacă este bine „descifrată”, un izvor important de sugestii normative, organizaționale, manageriale etc. Teoria axiologică afirmă că încălcarea unei norme este un prim semn despre necesitatea perfecționării ei (în orice sens, inclusiv înlocuire). Nu este, desigur, de interes să se considere că, în mare parte, economia informală semnalează direcțiile și zonele în care sistemul economic nu este complet și corect instituționalizat.

Alte studii¹ încearcă o diversificare a cauzelor existenței economiei informale, mai ales în condițiile globalizării și ale creării pieței unice europene. Astfel, se evidențiază următoarele cauze:

- nivelul înalt al fiscalității și al contribuțiilor la fondurile de securitate socială;
- sistemul fiscal a devenit mult prea complicat și prea dificil de interpretat;
- gradul de acceptare a regulilor și instituțiilor naționale și comunitare este în descreștere (euroscepticism);
- reducerea numărului de ore săptămânale de muncă și a vârstei de pensionare;
- reducerea nivelului de educație civică și de loialitate față de instituțiile și legile țării.

Impactul diferitelor cauze asupra economiei este în țările OCDE apreciabil (Tabelul nr. 3).

Tabel nr. 3 - Evaluarea cauzelor existenței economiei subterane în țările OCDE

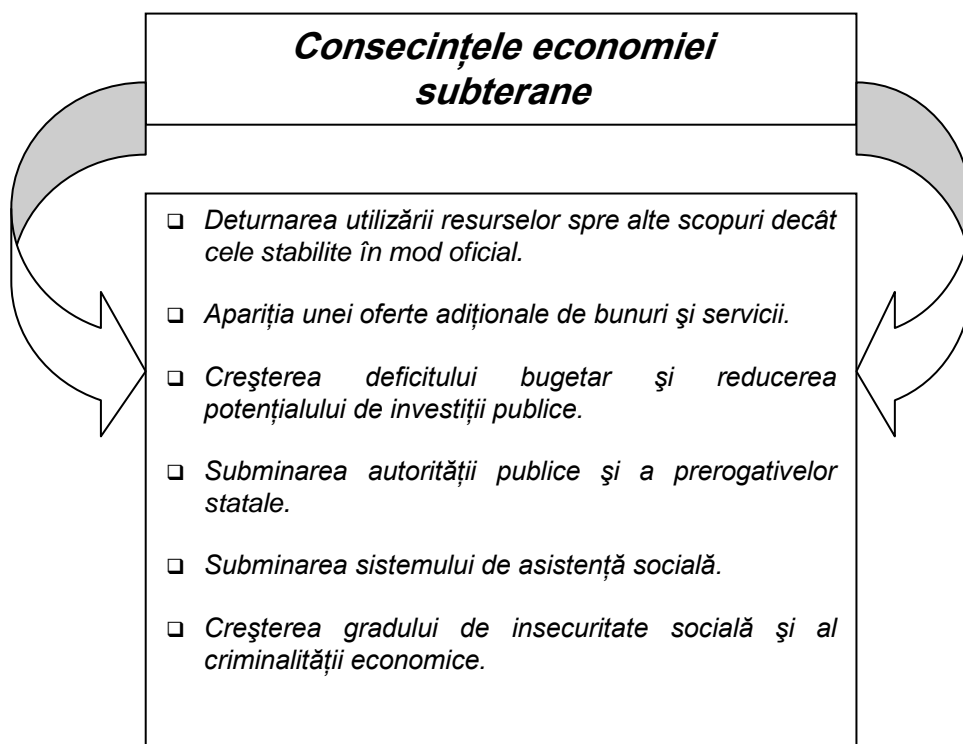
Cauze	Influența asupra economiei subterane (%)
☐ Creșterea fiscalității	45-55
☐ Dificultatea sistemului fiscal	10-15
☐ Inacceptabilitatea regulilor și instituțiilor	5-10
☐ Reducerea duratei de muncă	5-10
☐ Reducerea nivelului de educație	5-10

Sursa: *Schneider. P., University of Linz, 2002*

Consecințele pe care economia informală le are asupra sistemului economico-social sunt analizate pe multiple planuri și, poate de aceea, au și interpretări diferite.

Marea majoritate a cercetătorilor și analiștilor condamnă economia informală și o consideră „indezirabilă” într-un sistem economic încheșat. Argumentele acestora nu sunt greu de acceptat, dată fiind evidenta degradare a principiilor și valorilor economiei de piață din cauza practicilor de economie informală, ca și, la fel de evidentele, consecințe negative asupra stabilității sociale și politice a țării sau zonei economice respective (Casetă nr.1).

¹ *Enste. D. Shadow – (2002), "Economy and Institutional Changes in EU Accession Countries", Wirtschaftspolitik Organization.*

Sursa: Mircea Coșea – (2004), „România subterană”, Editura Economică.

ECONOMIE FORMALĂ. DELIMITĂRI CONCEPTUALE

O economie este formată din subsistemele economice ale unei țări sau zone, pământul, resursele de muncă, capitalul, la care se adaugă neofactorii de producție, având ca obiectiv producția, comercializarea, distribuția și consumul de bunuri și servicii, fiind condiționată de cadrul legal constituit de desfășurare a acestor activități.

În cadrul economiei formale accentul este pus pe lucrătorul care-și desfășoară activitatea într-o organizație, efecte ale muncii acestuia putând fi cuantificate la nivel macroeconomic.

Într-o economie formală, un lucrător:

- are un contract formal cu angajatorul;
- are predefinite condițiile de muncă și responsabilitățile la locul de muncă;
- primește un salariu sigur și decent, fix, cu avantaje și stimulente dacă este cazul;
- durata timpului de lucru este stabilită;
- face parte dintr-un grup organizat care lucrează în același mediu și este conștient cu privire la drepturile sale;
- este acoperit de o securitate socială, precum și pentru riscurile de sănătate și viață.

În cadrul activității depuse lucrătorul creează plusvaloare, care poate fi măsurată și cuantificată la nivel macroeconomic. Elementul care stă la baza măsurării activității economice la acest nivel este dat de contabilitatea națională, prin intermediul conturilor naționale.

2.1. Contabilitatea națională. Delimitări conceptuale

Contabilitatea națională are ca obiectiv prezentarea unei note complete, sistematice și detaliate a economiei unei țări, componentele sale și relațiile cu alte economii. Se compune dintr-un ansamblu coerent și complet de conturi macroeconomice și tabele având la bază o serie de concepții, definiții, clasificări și reguli contabile, acceptate la nivel internațional.

Contabilitatea națională reflectă totalitatea fenomenelor care au loc în economia națională printr-un sistem de fluxuri care se înscriu într-un circuit unic și închis (circuit economic).

Contabilitatea este definită ca o artă, acțiunea de a ține conturile în ordine. Avem de-a face cu un instrument esențial de colectare, de recensământ al unor date numerice cuantificate care pot fi aplicate unor domenii și unități economice foarte diferite. Putem astfel să luăm în considerație microcontabilități, contabilitățile specifice unităților economice elementare, cele mai cunoscute fiind, evident, cele referitoare la organizațiile private sau publice.

Contabilitatea națională este o macrocontabilitate, fiind vorba despre reprezentarea ansamblului economiei naționale într-o formă simplificată, despre alcătuirea unei machete a economiei naționale. Se înțelege desigur că nu este posibil să se prezinte totalitatea operațiilor efectuate, ci este vorba despre operațiile esențiale sau, mai exact, despre cele care sunt considerate ca atare, în numele unei analize prealabile, și deci despre o anumită interpretare, despre o anumită viziune a sistemului economic. Aceasta ne permite să subliniem încă o dată construcția corectă a cadrului contabil și faptul că acesta nu poate reprezenta totul. În afară de aceasta, trebuie semnalat un punct de vedere diferit față de microcontabilități: acestea din urmă studiază în mod aprofundat rezultatele acțiunii subiectului economic respectiv (în general o întreprindere) față de exterior, față de ceilalți, ceea ce se traduce prin beneficii sau pierderi; contabilitatea națională pune accentul pe interdependențele, pe relațiile între unități elementare, regrupate în categorii semnificative.

Caracteristicile de ansamblu ale contabilității naționale

Contabilitățile naționale pot fi caracterizate întâi prin faptul că favorizează analizele în termeni de flux, ceea ce reprezintă o opoziție importantă față de contabilitatea particulară, față de microcontabilități; în afară de acestea, este vorba despre o contabilitate stabilită în termeni monetari, de unde se deduc, eventual, evaluări de volum ce sunt reconstruite pe baza unui anumit număr de ipoteze; o a treia caracteristică apropie contabilitatea națională de contabilitatea particulară, tradițională; este vorba despre o contabilitate în partidă dublă, de unde legătura cu cea de-a patra caracteristică; conturile sunt în mod necesar echilibrate și această articulație trebuie precizată.

Analiza în termeni de flux

În microcontabilitate obiectivul este reprezentat de măsurarea mijloacelor și rezultatelor unei organizații și se obișnuiește să se deosebească între contabilitatea patrimonială și contabilitatea de gestiune, care corespund unor optici diferite și furnizează informații complementare.

Contabilitatea patrimonială se ocupă de evaluarea elementelor situației unui agent economic la un moment dat. Aspectul instantaneu al situației acestei unități economice la o dată determinată este rezumat în bilanț, acesta reprezentând un raport complet al tuturor averilor și datoriilor unei unități economice, care indică ceea ce posedă și ceea ce datorează această unitate la un moment dat.

Acest tablou prezintă două aspecte: activul (totalul a ceea ce posedă unitatea economică: imobilizări, mărfuri în stoc, creanțe) și pasivul (totalul datoriilor);

soldul care exprimă excedentul unuia din cele două lanțuri asupra celuilalt (a bunurilor asupra datoriilor, de exemplu) este înscris de cealaltă parte; astfel, prin construcție, totalul activului este egal cu totalul pasivului.

Alături de contabilitatea patrimonială și articulată cu aceasta, este contabilitatea de gestiune, care constituie complementul ei (ea descrie operațiunile efectuate de agentul luat în considerație pentru o anumită perioadă, un anumit interval de timp (bilanțul furnizează informații, o stare a situației la o anumită dată). Se înțelege foarte clar că, dacă se face bilanțul organizației respective la două date diferite, vom avea două fotografii și vom constata o modificare a situației, datorită operațiunilor efectuate pe parcursul perioadei, care sunt exact acelea pe care trebuie să le reflecte contabilitatea de gestiune. Toate operațiunile efectuate pe parcursul perioadei respective sunt rezumate în contul de exploatare, document de sinteză al contabilității de gestiune.

Contabilitatea națională se situează într-o perspectivă diferită: unul dintre obiective rămâne punerea în evidență a rezultatelor de exploatare. Accentul este pus pe operațiunile efectuate, pe parcursul unei perioade, asupra fluxurilor (și, în mod evident, la acest nivel regăsim filiația analizei keynesiene): flux de consum, de investiție, de cheltuială, de venit, de export, de import. Un flux măsoară o mărime economică, sesizată într-un cadru temporal determinat, pe parcursul unei perioade (este vorba despre o cantitate produsă sau consumată într-o perioadă de timp determinată, dintr-o serie de acte de aceeași natură - consum, economisire); repetate pe o perioadă considerată (de exemplu, un an), se obține valoarea totală a operațiunilor de acest tip care s-au eșalonat pe această perioadă: plata salariilor, cumpărarea mașinilor sau a obligațiilor.

Astfel, fluxurile trimit la durate, la perioade mai mult sau mai puțin lungi, în timp ce stocurile sunt evaluate la un moment dat. Analiza anumitor fluxuri permite un studiu complementar al stocurilor (deci bilanțuri eventuale care recenzează averile, în acest sens larg, deținute de agenții economici). Analiza în termeni de flux permite cunoașterea variației stocurilor, fără să fie necesară cunoașterea stării stocurilor, nivelul acestora. Pentru a preciza acest lucru, vom raționa asupra articulației între flux (de investiție, pe de-o parte, de consum de capital, pe de altă parte) și stoc (de capital fix). Chiar dacă stocul de capital fix de la începutul perioadei nu este cunoscut, se știe că acesta a suferit două variații:

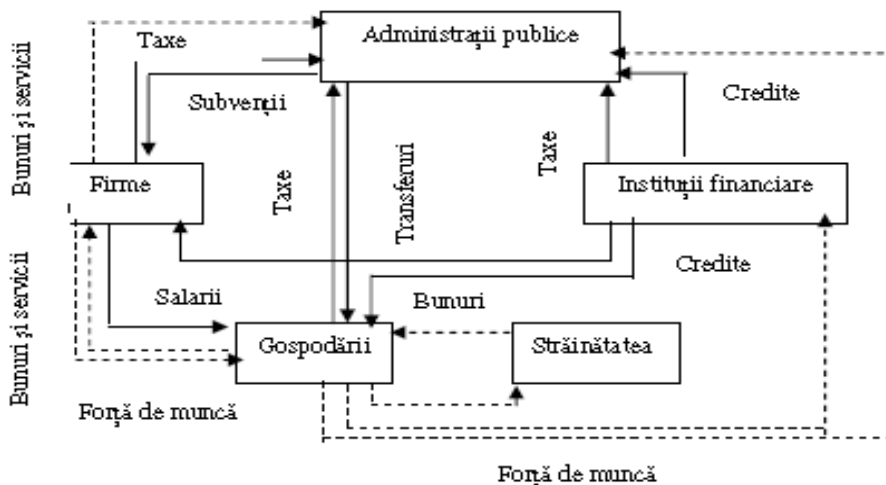
- în primul rând a crescut cu totalul fluxului de investiție realizat în perioada analizată (este vorba despre totalul bunurilor de producție dobândite în timpul acestei perioade);
- în al doilea rând, a scăzut cu o anumită sumă pe parcursul aceluiași interval de timp (într-adevăr, importanța stocului de capital scade pe parcursul perioadei; uzura capitalului fix, numită amortizare economică sau consum de capital fix, reprezintă fracțiunea bunurilor de echipament care se distruge pe parcursul anului). Stocul de capital este deci sporit cu totalul investiției brute și redus cu totalul amortizării.

Doar analiza fluxurilor (de investiție și de amortizare) nu permite, desigur, calcularea stocului de capital, ci, cel mult, evaluarea variației acestuia. Într-un mod mai general, analiza în termeni de flux este complementară cu analiza în termeni de stocuri. În primul rând, fluxurile de amortizare sunt greu de cuantificat în absența unor evaluări precise ale stocurilor (dacă bilanțurile societăților și ale instituțiilor de credit permit aprecierea aproximativă a patrimoniului societăților și al instituțiilor de credit, trebuie întreprinse studii complementare pentru a aprecia patrimoniul familiilor și cel al administrațiilor).

Analiza în termeni monetari

Contabilitatea națională favorizează relațiile între agenți, între unități economice regrupate în categorii, în clase sau grupe cu comportament omogen. Deci, sunt analizate, recenzate, evaluate fluxurile de schimburi între agenți. Bineînțeles, aceste fluxuri sunt în general bilaterale, în sensul că nu există circulație de monedă, flux monetar, decât dacă a existat în schimb o circulație reală a bunurilor sau a factorilor de producție – astfel, familiile dau organizațiilor moneda în schimbul bunurilor și serviciilor pe care le-au cumpărat, iar organizațiile plătesc familiilor remunerații monetare în schimbul serviciilor făcute de acestea din urmă (de exemplu, furnizarea forței de muncă, remunerarea împrumuturilor efectuate), (figura 2):

Figura 2. Circuitul macroeconomic de ansamblu

Sursa: *Macroeconomie teorie și aplicații*, asist. univ. dr. Claudiu Tiberiu Albușescu, Universitatea Politehnică din Timișoara, Facultatea de Management în Producție și Transporturi

Circuitul macroeconomic¹ prezentat mai sus este unul simplificat. De reținut, că între toate categoriile de agenți economici luate în considerare există atât fluxuri reale (prezentate prin linii punctate), cât și fluxuri monetare (linii continue).

Între gospodării și organizații există fluxuri reale și monetare. În cadrul celor reale gospodăriile furnizează organizațiilor forța de muncă, în timp ce organizațiile furnizează gospodăriilor bunurile și serviciile de care acestea au nevoie. În cadrul fluxurilor monetare, gospodăriile primesc remunerații în schimbul muncii prestate, sub formă de salarii, iar organizațiile înregistrează venituri din vânzarea bunurilor și serviciilor către consumatori.

Contabilitatea națională nu percepe direct mișcarea aferentă bunurilor și serviciilor, ci doar fluxurile monetare (autoconsumul familiilor², adică faptul că anumite familii consumă o parte din propria lor producție, în cazul grădinilor familiale, nu lasă loc, în mod evident, niciunei circulații monetare; cu toate acestea, contabilitatea națională este redusă la aceasta pentru a o putea sesiza, a o putea asimila unui schimb fictiv). Mișcările reale ale activității nu sunt deci obiectul unei percepții directe; ele trebuie să fie reconstituite, deoarece ceea ce este perceput de contabilitatea națională sunt mișcări în valoare, respectiv cantități multiplicat cu prețuri. Or, de la o dată la alta, de la un an la altul se modifică în același timp și prețurile și cantitățile, fiind esențial să remarcăm faptul că în perioade de inflație nu există doar o creștere a nivelului general al prețurilor, ci și o deformare a structurii lor; de asemenea, este binecunoscut faptul că această creștere se traduce printr-o deformare a structurii de producție. De aceea apare necesitatea de a stabili o distincție între evoluție (și indice) de valoare, de volum și de preț.

2.2. Structura activității economice naționale

A fost adoptat un anumit număr de convenții pentru a delimita și decupa domeniul de analiză, ele explicând regruparea unităților elementare în șapte sectoare instituționale. Înainte de a examina modalitățile de regrupare a unităților economice elementare, vom preciza cadrul temporal și spațial al domeniului de analiză, precum și gruparea spațială a acestora.

A. Cadrul temporal

Deoarece contabilitatea națională este în mod esențial o contabilitate în termeni de flux, se înțelege importanța pe care o capătă alegerea perioadei de analiză. Această alegere determină frontiera între capital circulant și capital fix

¹ *Macroeconomie teorie și aplicații, asist. univ. dr. Claudiu Tiberiu Albușescu, Universitatea Politehnică din Timișoara, Facultatea de Management în Producție și Transporturi.*

² Autoconsumul familial = modelul gospodăriei de subsistență care include într-un singur cadru atât deciziile de consum cât și pe cele de producție. Dacă considerăm cazul unei ferme familiale care produce exclusiv alimente, producția acesteia se împarte în două: o cantitate minimală necesară subsistenței familiei până la viitoarea recoltă și o cantitate destinată vânzării.

deoarece acesta este definit ca un bun de producție a cărui durată de utilizare este superioară perioadei de referință; dacă (în cazul extrem) perioada de referință ar fi secolul, nu ar exista practic decât capital circulant; dacă, tot ca o extremă, alegem secunda, tot capitalul devine capital fix. De câțiva ani se elaborează și conturi trimestriale, care permit urmărirea evoluțiilor conjuncturale inferioare anului, eliminate din contabilitățile de tip anual.

B. Cadrul spațial

Economia națională este, prin definiție, constituită din ansamblul unităților economice rezidente, care au un centru de interes pe teritoriul economic al țării. Unitățile rezidente sunt cele care au un centru de interes pe un teritoriu, definiția admisă, în prezent, a centrului de interes pentru o unitate fiind că aceasta efectuează operațiuni economice timp de cel puțin un an pe acest teritoriu.

C. Gruparea spațială

Gruparea unităților economice elementare se poate face în multe feluri: poate fi privilegiată apartenența la o clasă socială (lucrători, patroni, clasa medie) într-o optică sociologică; într-o grupare de tip instituțional, accentul cade pe instituțiile în care acționează agenții. Poate fi adoptat și un criteriu de grupare de ordin funcțional, pe baza funcțiilor exercitate: producție, consum, acumulare, finanțare.

Sectoarele instituționale¹

Este vorba despre gruparea unităților instituționale care au drept funcție principală producerea de bunuri și servicii comerciale nefinanciare și care au ca resurse principale produsul vânzărilor lor.

A. Societățile și cvasisocietățile nefinanciare

Forma societară este importantă, iar formele juridice pot fi variate: societăți anonime, societăți cu răspundere limitată, societăți colective, acestea caracterizându-se prin faptul că au o personalitate morală distinctă, autonomă.

Organizațiile individuale care nu au personalitate distinctă de cea a întreprinzătorului individual sunt excluse din acest sector instituțional, iar activitatea lor va apărea în sectorul familiilor, unde se regăsesc activitățile de producție ale agricultorilor, micilor artizani, comercianților, profesiunile liberale, micii industriași. Acestea regroupează unitățile instituționale rezidente a căror funcție principală este să producă bunuri și servicii comerciale nefinanciare și care au ca resurse venitul din vânzările acestor bunuri. Suma vânzărilor (prețul de piață, preț administrat, redevență, tarif) trebuie să reprezinte cel puțin 50% din totalul resurselor unității economice.

Societățile au contabilitate completă și se bucură de personalitate juridică. Formele lor juridice sunt variate: societăți anonime, societăți cu răspundere limi-

¹ Frois G. A. – (1994), „Economie Politică”, Editura Humanitas, București.

tată, societăți în nume colectiv. Organizațiile individuale care nu au personalitate juridică distinctă de cea a antreprenorului nu fac parte din acest sector instituțional.

Cvasisocietățile au o contabilitate completă, dar nu se bucură de personalitate juridică. Acest sector se descompune, teoretic, în societăți și cvasisocietăți publice și private.

B. Instituțiile de credit

Acest sector regroupează unitățile instituționale a căror funcție principală este de a finanța, adică de a colecta, de a transforma și de a repartiza disponibilitățile financiare. Rolul instituțiilor de credit este de a pune în legătură agenți care au nevoie de finanțare, care sunt în căutare de fonduri, cu cei care au capacități de finanțare și care caută amplasamente.

Adecvarea structurii resurselor și nevoilor ține tot de resortul lor: se poate, într-adevăr, să existe un dezechilibru cantitativ, dar și calitativ dacă, de exemplu, plasamentele se fac în mod esențial pe termen scurt, în timp ce necesitățile de finanțare sunt pe termen lung; de aici rezultă un rol de transformare complementară a necesităților de colectă și repartiție. Colecta are loc în forme diferite: depuneri la vedere sau pe termen, obligații. În interiorul acestei diviziuni nu se face nicio distincție între instituțiile care aparțin sectorului public și cele care aparțin sectorului particular. În două subsectoare este operată o distincție conform posibilității pe care o au unitățile instituționale de a crea sau nu monedă.

- Instituțiile de credit monetar se caracterizează prin posibilitatea de a crea monedă;
- Instituțiile de credit nemonetar nu creează monedă.

C. Societățile de asigurări

Societățile grupate în acest sector au în comun caracteristica de a garanta plata unei indemnizații în caz de realizare a unui risc, transformând astfel riscuri individuale în riscuri colective. Resursele lor sunt formate din prime sau din cotizații consimțite în mod voluntar de persoana asigurată. Obiectul contractelor poate fi foarte diferit: asigurări auto sau moto, asigurare de viață, de deces, asigurare împotriva grindinei, a incendiilor, a furturilor.

Acest sector grupează unitățile care au ca funcție transformarea riscurilor individuale în riscuri colective, garantând plata unei indemnizații în caz de realizare a unui risc. Ele au ca resurse principale primele contractuale (organisme de asigurare sau de capitalizare) sau cotizații sociale mutuale.

Pentru a avea dreptul la acoperirea riscului, asiguratul trebuie să plătească prime de asigurare. Dacă plata este obligatorie, atunci și asigurarea este obligatorie. Caracterul obligatoriu este specific contribuabililor pentru asigurările sociale (CAS). În schimb, nu suntem obligați să plătim prime pentru o asigurare pe viață. În primul caz, dintre cei care administrează asigurări obligatorii fac parte administrația publică, iar în al doilea, organizațiile de asigurare. Aici se includ și

cazurile intermediare: asigurarea automobilelor este obligatorie, dar asiguratorul are posibilitatea de a opta pentru un asigurator. Organizațiile de asigurare se disting de societățile de servicii deoarece ele își asuma o funcție financiară.

D. Administrațiile publice

Acest sector regrupează toate unitățile a căror funcție principală constă în a produce servicii necomerciale destinate tuturor unităților sau a efectua operațiuni de redistribuire a veniturii naționale.

Acest sector se descompune în trei sectoare:

- Administrații publice centrale;
- Administrații locale;
- Administrația asigurărilor sociale.

Este vorba despre gruparea unităților caracterizate printr-o dublă funcție principală, respectiv:

1. producerea de servicii necomerciale destinate întregii colectivități;
2. efectuarea unor operațiuni de redistribuire a veniturii sau a bogăției.

Resursele lor sunt în principal formate din prelevări obligatorii: impozite, cotizații sociale.

Acest sector s-a divizat în două subsectoare:

- administrațiile publice centrale, care grupează serviciile statului și ale organismelor aflate în directă sa dependență;
- administrațiile publice locale (colectivitățile locale).

În sectorul administrației publice se includ: statul, organisme diverse ale administrației centrale și locale, organele procuraturii și cele judecătorești, unitățile de învățământ (de stat), sănătate, cultură, artă, apărare, ordine publică etc. Resursele principale sunt prelevările obligatorii asupra veniturilor celorlalte sectoare. Pentru acest sector, nivelul și structura veniturilor sunt în mod direct corelate cu vărsăminte obligatorii ale unităților care aparțin celorlalte sectoare instituționale, deci cu rezultatele obținute de acestea reflectând în același timp și diversele modificări în domeniul impozitării.

E. Administrațiile particulare

Acestea sunt organismele particulare fără scop lucrativ, a căror funcție principală este de a furniza servicii necomerciale sau comerciale. Acest sector cuprinde unități foarte diferite: organizații culturale și comunități religioase, partide politice și sindicale, Crucea Roșie și diferite asociații de jucători de bile sau de pescari.

F. Familiile

Funcția principală a unităților care aparțin acestui sector este de a consuma și, eventual, ca întreprinzători individuali, de a produce bunuri și servicii comerciale nefinanciare. Activitatea de producție a organizațiilor individuale este integrată în sectorul familiilor în măsura în care activitatea productivă nu poate fi disociată de activitatea familiei consumatoare, patrimoniile organizațiilor și ale familiei practic confundându-se.

Resursele familiilor provin, pe de-o parte, din remunerarea factorilor de producție (muncă, pământ, capital), aici fiind vorba despre salarii, despre dobânzi, dividende, chirii, rente, redevențe etc.

O bună parte din resurse provin din transferurile vărsate din alte sectoare (prestări sociale, de exemplu) și, în sfârșit, o a treia categorie de resurse provine din vânzările bunurilor și din serviciilor făcute de familii ca întreprinzători individuali. În interiorul acestui sector se disting familiile obișnuite, ansamblul de familii care trăiesc într-o locuință separată sau independentă și familiile colective, care cuprind populația colectivităților: internate, cazărmi, aziluri, închisori, mănăstiri.

G. Restul Lumii

Aceasta nu este un adevărat sector instituțional căci nu reprezintă activitatea unităților nerezidente decât în măsura în care acestea sunt în legătură cu unități rezidente. Operațiunile sunt înregistrate în acest cont din punctul de vedere al unităților nerezidente. Astfel, exporturile constituie o utilizare, iar importurile o resursă. În acest sector se cuprind fluxurile dintre unitățile rezidente și cele nerezidente. Atunci când se definește contabilitatea națională este necesar să se stabilească limitele națiunii. Pentru aceasta se reține criteriul economic sau al rezidenței.

O unitate este considerată rezidentă atunci când are un centru de interes durabil pe teritoriul economic național, adică dacă exercită în acest teritoriu o activitate economică pe o perioadă mai mare de un an. În ceea ce privește corecția teritorială, reprezentată de turismul internațional, intervine o schimbare de tendință, prin creșterea semnificativă a contribuției acesteia atât pentru export cât și pentru import. Ca urmare a menținerii decalajului între importurile și exporturile de mărfuri, balanța comercială înregistrează un sold negativ. Se constată însă reducerea acestui dezechilibru pe seama creșterii exporturilor.

Unitățile economice

Oamenii sunt întotdeauna actorii activității economice, dar ei pot fi grupați în diferite moduri, iar activitatea lor poate fi schematizată¹. Ei pot fi regrupați conform apartenenței sociale – viziunea sociologică. De asemenea, pot fi grupați în cadrul instituțiilor unde își desfășoară activitatea – viziunea instituțională și, în fine, conform funcțiilor pe care și le asumă – viziunea funcțională.

Gruparea instituțională este preponderentă, unitățile instituționale fiind grupate în sectoarele instituționale. Această grupare este pertinentă pentru studiul repartiției, acumulării, finanțării.

Sectoarele au o realitate concretă, unitățile care le compun având o formă juridică: societățile, administrațiile, instituțiile de credit sunt unități reale, cu un anumit statut juridic, reperabile geografic și istoric. Astfel, o familie este un ansamblu de persoane fizice care trăiesc sub același acoperiș, punându-și în comun resursele.

Într-un mod de abordare instituțional, unitatea elementară folosită pentru analiza comportamentelor economice este unitatea instituțională. Cu toate că unitatea instituțională este relativ ușor de identificat, criteriul autonomiei de decizie pune anumite probleme. Se presupune că unitatea instituțională trebuie să dispună de contabilitate completă, întocmind bilanț. Acest fapt permite identificarea unității statistice și oferă informații precise cu privire la situația fiecărei unități.

În continuare, se consideră că orice unitate care se bucură de personalitate juridică este unitate instituțională, însă apar și cazuri extreme, ca de exemplu, dacă o unitate are contabilitate completă, fără să aibă personalitate juridică, autonomia sa de decizie se apreciază în funcție de gradul de dependență față de unitatea care o controlează; un alt caz este cel al unităților care nu au contabilitate completă, dar se bucură de autonomie de decizie (gospodăriile populației, familiile, considerându-se că și acestea reprezintă unități instituționale).

Unitățile instituționale sunt regrupate, la nivel macroeconomic, în sectoare instituționale. Sectorul instituțional reprezintă ansamblul de unități instituționale care au un comportament economic analog. Aceasta este definiția preluată și în contabilitatea națională românească.

Prin comportament economic se înțelege aici funcția pe care o îndeplinește fiecare unitate instituțională și, legată de aceasta, natura resurselor sale principale. Combinând aceste două criterii diferite, funcția și natura resurselor principale, în contabilitatea națională se definesc șase sectoare instituționale:

- societăți și cvasisocietățile nefinanciare;
- instituții financiare;

¹ Heyne, Paul – (1991), „Modul economic de gândire (Mersul economiei de piața liberă)”, *Editura Didactică și Pedagogică, București*.

- organizații de asigurare;
- administrația publică;
- administrațiile private;
- gospodăriile populației.

2.3. Sisteme economice contemporane

Problemele care fac obiectul macroeconomiei (creșterea economică, indicele general al prețurilor, ocuparea și piața muncii, șomajul și inflația, structurile economice ale țărilor și relațiile lor economice externe) sunt analizate cantitativ și calitativ cu ajutorul agregatelor macroeconomice, numite generic indicatori macroeconomici de rezultate.

Problema măsurării activităților economice dintr-o anumită țară prin rezultatele acestora (nu prin resursele atrase și folosite) i-a preocupat pe specialiști încă de la începuturile științei economice. Evident, nu trebuie pierdut din vedere faptul că mult timp în prim-planul preocupărilor acestora s-au aflat activitățile unităților individuale și măsurarea acestora. Ulterior, rezultatele la nivelul macroeconomic au fost urmărite, calculate și analizate de numeroși cercetători individuali, precum și de unele echipe de specialiști, numite de autoritățile publice.

Acest sistem se bazează pe teoria muncii productive și a valorii muncă, potrivit căreia numai munca prestată în sfera producției materiale creează bunuri economice. Aici, precizau promotorii acestei teorii, se realizează deci și veniturile primare. Pe baza informațiilor furnizate de statistica oficială se calculau: produsul social, produsul social final și venitul național. Economia oricărei țări reprezintă o realitate complexă, a cărei cunoaștere necesită gruparea unităților economice în categorii specifice și determinarea unor rezultate economice de ansamblu. În economiile contemporane, măsurarea rezultatelor macroeconomice se realizează cu ajutorul indicatorilor sintetici din sistemul contabilității naționale.

Sistemele economice sunt ansambluri de activități economice interlegate, evoluând spre satisfacerea nevoilor concrete și nelimitate ale consumatorilor, prin alocarea resurselor disponibile. Adesea, abordarea acestui subiect pornește de la caracteristicile economiei naturale și ale economiei de schimb. Considerăm însă că, în prezent, aspectele legate de economia naturală, autarhică, prezintă un interes scăzut, iar în cadrul economiei de schimb, cele două sisteme economice contemporane care se evidențiază la nivel internațional sunt sistemul economiei de piață și cel al economiei centralizate.

De reținut este faptul că niciunul dintre aceste sisteme nu se regăsește într-o formă pură. Practic, orice sistem economic întâlnit împrumută mai mult sau mai puțin din caracteristicile economiei de piață și din cele ale economiei centralizate, fiecare având un număr important de avantaje și dezavantaje.

Sistemul capitalist al economiei de piață

Sistemul ideal capitalist¹, al economiei de piață, se caracterizează prin următoarele elemente:

- agenții economici, independenți juridic în fața legii, își exercită liberi atribuțiile dreptului de proprietate;
- firmele trebuie să decidă ce, cum și pentru cine să producă;
- resursele sunt alocate trebuințelor concurente, prin intermediul mecanismelor pieței care se bazează pe proprietatea privată;
- principalii participanți la activitatea economică sunt întreprinzătorii (urmăresc maximizarea profitului) și angajații (urmăresc creșterea veniturilor salariale);
- concurența reprezintă o competiție între întreprinzători pentru a obține condiții cât mai favorabile de a produce;
- sistemul a evoluat de la o competiție liberă (concurența perfectă) la o competiție tot mai „restrictivă” sau îngrădită, dominată de monopol și oligopol (concurență imperfectă);
- este cel mai performant sistem economic dintre cele cunoscute;
- reprezintă o economie parțial dirijată, în care statul intervine doar pentru ca forțele economice să rămână libere;
- după gradul de manifestare a liberalismului economic, respectiv gradul de intervenție a statului, se poate face distincția între:
 1. economia clasică și cea neoclasică (libertatea economică este practic nelimitată);
 2. economia dirijată parțial (modelul keynesian);
 3. piața cu liberalism restrâns (intervenționism sever – face trecerea spre economia de comandă).

În concluzie, principalele caracteristici ale economiei de piață concurențială sunt pluralismul formelor de proprietate, descentralizarea, libertatea de acțiune și rolul important pe care îl joacă concurența în reglarea activității economice.

Principalele avantaje ale economiei de piață sunt considerate a fi următoarele:

- este un sistem flexibil de producere a bogăției, în care oamenii trăiesc mai bine decât în orice alt sistem economic cunoscut în istorie;
- modul de alocare a resurselor, sistemul financiar dezvoltat, concurența și libera inițiativă reprezintă factori interni pentru creșterea eficienței economice;

¹ Ciumara Mircea – (1997), „Economie, politică și interesul național”, Editura Expert, București.

- proprietatea privată reprezintă fundamentul acestui sistem și totodată crează premise favorabile pentru stimularea inovației și asumarea riscurilor (spiritul antreprenorial);
- sistemul îi elimină de pe piață pe cei ineficienți, prevenind situațiile de folosire irațională, pentru o perioadă îndelungată a resurselor.

Dar, așa cum spuneam, economia de piață de tip capitalist nu este un sistem perfect de utilizare a resurselor și de satisfacere a nevoilor. Ea comportă numeroase imperfecțiuni, asociate cu complexitatea sistemului, asimetria informațională, comportamentul agenților economici și adeseori fenomenul corupției.

Astfel, economia de piață de tip capitalist prezintă și câteva limite, printre care se numără, de exemplu, și persistența unor dezechilibre economice de genul inflației și șomajului.

Sistemul socialist al economiei de piață

Socialismul de piață¹ reprezintă, așa cum sugerează și denumirea, un hibrid între economia de piață și cea planificată. Este un sistem economic care combină proprietatea de stat asupra capitalului cu alocarea eficientă a resurselor prin mecanismul pieței. Aceasta oferă totodată posibilitatea împlinirii echității, caracteristică a sistemului economic planificat, cu eficiența specifică economiilor de piață. Problemele complexe generate de sistemul socialist planificat fac ca socialismul de piață (SP) să devină un sistem economic destul de atractiv. Permițând pieței să controleze o anumită parte a deciziilor de alocare a resurselor, acest model delimitează rolul unității centrale de planificare (U.C.P.). De asemenea, prin libertatea participanților de a răspunde la semnalele pieței, socialismul de piață oferă posibilități de combinare mai eficientă a resurselor la nivel local. Promotorii socialismului de piață au susținut că acest tip de sistem economic va atinge niveluri înalte ale ratelor de creștere economică, deoarece societatea va reinvesti câștigurile în economie. Această concluzie presupune că statul socialist nu va fi presat să repună „dividendele” sociale în consumul curent, sub forma serviciilor sociale și a subvențiilor.

2.4. Sistemul Conturilor Naționale (SCN)

Sistemul Conturilor Naționale constituie² un ansamblu coerent de concepte, tehnici și metode folosite pentru măsurarea activității economice a unei țări într-un interval de timp, de obicei un an. Principalul obiectiv al sistemului îl constituie măsurarea producției naționale și a principalelor sale elemente constitutive.

¹ Nistorescu G.P. – (2006), „Economie politică - Macroeconomie”, Editura Omnia UNI S.A.S.T., Brașov.

² Tabără N. – (2001), „Contabilitatea Națională”, Editura Tipo Moldova, Iași, ediția a III-a, revăzută și adăugită.

Metodologia de calculare și de analizare a producției naționale, folosită actualmente în aproape toate țările lumii, a suferit modificări și adaptări.

Înainte de descrierea SCN, se impun unele precizări de principiu:

(a) Calcularea rezultatelor macroeconomice are ca punct de plecare ieșirile microeconomice, agregarea însăși având sens numai pe o asemenea bază;

(b) Rezultatele macroeconomice sunt, în ultimă instanță, cele pe care piața le validează;

(c) Tocmai aceste rezultate sunt înregistrate și omologate de instituțiile specializate (de statistică).

Sistemul Conturilor Naționale este compus din trei elemente de bază: agenții economici (unitățile economice), operațiunile și conturile. Agenții economici sunt grupați în mai multe categorii, după criteriul funcțiilor îndeplinite și al formelor instituționale în care își desfășoară activitatea. Operațiunile cuprind toate actele economice și financiare efectuate de agenți. Ele se referă, pe de-o parte, la fluxurile materiale (producție, consum, formarea capitalului) și, pe de altă parte, la fluxurile financiare (venituri, cheltuieli, finanțarea capitalului). Stabilite în funcție de natura economică a operațiunilor efectuate, conturile evidențiază mai întâi distinct fluxurile materiale și pe cele financiare. Totodată, ele delimitează bunurile economice de cele nemarfare. În conturi sunt surprinse legăturile dintre agenții economici.

SCN surprinde **patru conturi**: producția, consumul, acumularea, restul lumii.

Contul Producție cuprinde *două subconturi: mărfuri*, în care se înregistrează bunurile și serviciile desfăcute pe categorii de vânzători; *activități*, care surprind valoarea bunurilor și serviciilor, defalcată pe consumuri intermediare și pe valoarea adăugată.

Contul Consum cuprinde, la rândul său: *conturi de cheltuieli* făcute pentru consumul privat și public, *contul de venituri* în care se înscriu categoriile de venituri ale diferitelor sectoare.

Contul Acumulare evidențiază atât *finanțarea investițiilor brute și cheltuielile pentru creșterea stocurilor*, cât și *capitalul financiar folosit pentru achiziții de terenuri și fonduri nemateriale*, precum și *transferurile de capital și consumul de capital fix*.

Contul Restul Lumii cuprinde *importurile și exporturile de bunuri și servicii, transferurile curente și tranzacțiile de capital pe plan extern*.

Din cele de mai sus rezultă câteva particularități (reguli) ale SCN:

- se face distincție între conturile care reliefează fluxurile materiale (producția, consumul, formarea capitalului fizic) și cele care evidențiază fluxurile financiare (veniturile, cheltuielile, finanțarea capitalului);
- se delimitează (prin conturi) bunurile economice marfare de bunurile economice nemarfare (Economic vs. Noneconomic);

- se arată teritorialitatea fluxurilor economice (multinațional, național, regional); în acest context capătă semnificații deosebite atributul de intern și de național în ceea ce privește aprecierea rezultatelor macroeconomice.

Forma matriceală a tablourilor de ansamblu scoate în evidență multiplele interdependențe dintre agenți (unități), operațiuni și conturi. Construirea în formă matriceală a tabloului de ansamblu al economiei face posibilă evidențierea multiplelor corelații și interdependențe între procesele economice. De aceea, SCN nu este doar o metodă de evidentă și de calcul, ci și un instrument de analiză macroeconomică, într-un orizont de timp.

Contabilitatea națională îndeplinește pentru economia unei țări aceleași funcții pe care le are contabilitatea într-o întreprindere sau bugetul de venituri și cheltuieli într-o familie. Prin intermediul dinamicii producției, al veniturilor și cheltuielilor, precum și al factorilor care le determină, specialiștii apreciază modul ei de funcționare. De asemenea, comparându-se mărimile care exprimă rezultatele macroeconomice pe diferite orizonturi de timp, se poate trasa curba (trendul) ce caracterizează funcționarea economiei, aceasta putând avea trend ascendent, descendent ori stagnant.

Informațiile despre venitul național stau la baza conceperii și adoptării politicii guvernamentale, îndreptată fie spre ajustarea unor corelații fundamentale, fie spre îmbunătățirea funcționării sale. Aceasta din urmă este judecată și prin finalitatea sa socială, ecologică, culturală etc.

Datele privitoare la indicatorii macroeconomici rezultativi corelați cu fenomenele demografice servesc la comparațiile internaționale, operațiune absolut necesară în contextul interdependențelor economice tot mai puternice din lumea contemporană și al exigențelor macroeconomiei deschise. În concluzie, evidențele, indicatorii și analizele macroeconomice permit să se constituie tabloul de ansamblu al stării de sănătate a unei economii, precum și căile de însănătoșire a ei (când e cazul).

Sistemul Conturilor Naționale (SCN) sau Contabilitatea Națională (CN). Elemente definitorii

Elemente caracteristice ale Sistemul Conturilor Naționale (SCN)¹:

- Sistemul de evidență și analiză macroeconomică utilizat de țările cu economie de piață este Contabilitatea Națională (CN) sau Sistemul Conturilor Naționale (SCN). Pentru înțelegerea acestui sistem este utilă, mai întâi, prezentarea câtorva dintre principalele concepte folosite:
- Administrația privată cuprinde unitățile instituționale rezidente care produc în special servicii pentru gospodării nedestinate pieței și ale căror resurse provin, în cea mai mare parte, din contribuțiile voluntare ale

¹ Dobrotă N. – (1997), „Economie Politică” Editura Economică, București.

gospodăriilor și din veniturile pe proprietate (sindicate, partide politice, organizații religioase, asociații etc.);

- Administrația publică cuprinde unități a căror funcție principală este de a produce servicii nedestinate pieței, pentru colectivitate, și de a redistribui veniturile (statului) provenite din prelevări sau vărsăminte obligatorii ale unităților din alte sectoare (organele administrației centrale și locale, procuraturii și judecătorești etc.);
- Consumul intermediar reprezintă bunurile economice consumate pentru producerea altor bunuri economice;
- Consumul final al gospodăriilor populației;
- Consumul final al administrației publice și/sau private;
- Consumul final total este suma consumurilor finale de mai sus;
- Cotizațiile sociale (pentru maternitate, șomaj, invaliditate etc.);
- Economisirea brută, care reprezintă ceea ce nu s-a consumat și este destinat acumulării;
- Excendentul brut de exploatare, care este ceea ce rămâne din valoarea adăugată în producție după plată salariilor și a impozitelor aferente;
- Formarea brută de capital fix reprezintă valoarea bunurilor durabile cumpărate de unitățile producătoare rezidente, cu o durată de funcționare de cel mai puțin un an, inclusiv valoarea serviciilor încorporate în aceste bunuri;
- Gospodăriile populației sunt unitățile rezidente care consumă și/sau produc bunuri economice, atât ca agenți individuali cât și în asociațiile familiale, având resurse din vânzarea forței de muncă, proprietăți, transferuri de la alte sectoare și venituri din vânzarea de bunuri economice;
- Impozitele și taxele, cum sunt: impozitele pe salarii, impozitele pe profit/venituri, TVA, accizele etc;
- Instituțiile financiare care colectează și finanțează disponibilitățile financiare;
- Organizațiile de asigurări care preiau riscurile agenților economici și/sau persoanelor fizice, oferindu-le siguranță în schimbul unei plăți numite primă de asigurare;
- Prestațiile sociale reprezintă ajutoarele pentru acoperirea unor nevoi (boală, deces, șomaj etc.);
- Producția este activitatea prin care se realizează bunuri economice;
- Salariile nete reprezintă sumele încasate de angajați ca preț al forței lor de muncă, mai puțin impozitul și cotizațiile sociale;
- Activitatea reprezintă o producție omogenă privită prin prisma naturii rezultatului obținut.

Contabilitatea Națională (CN) sau Sistemul Conturilor Naționale (SCN) reprezintă un ansamblu de tehnici care permit măsurarea rezultatelor activităților economice (deci, nu a resurselor atrase și folosite) dintr-o țară într-un interval de timp (de regulă, un an).

CN ordonează, sistematizează și sintetizează fluxurile în economie (materiale, de venituri sau financiare), după principii și criterii riguroase, formându-se un sistem de conturi ale economiei naționale.

Informațiile din aceste conturi pot fi agregate pe ramuri de activitate și pe sectoare economice (sectorul firme, sectorul public sau guvernamental, sectorul gospodării și sectorul străinătate). Trebuie subliniat faptul că CN asigură urmărirea consumului (folosirea veniturilor pentru consum), producției de bunuri economice, formarea și repartitia veniturilor, precum și acumularea (pentru creșterea patrimoniului). Pentru satisfacerea nevoilor de analiză a stării economiei naționale, CN elaborează conturi macroeconomice care privesc cele mai importante laturi ale întregii activități naționale.

În baza unor principii și concepte specifice CN, se asigură agregarea datelor și a informațiilor din conturile agenților economici, concretizate în următoarele grupe de conturi macroeconomice:

- 1) *Conturi naționale* care stau la baza calculării unor indicatori sintetici ai producției de bunuri (contul sintetic de bunuri și contul de producție);
- 2) *Conturi naționale* care stau la baza calculării indicatorilor ce permit analiza formării veniturilor, repartiției și utilizării acestora (contul de creare a veniturilor, contul de repartiție a veniturilor, contul de redistribuire a veniturilor și contul de utilizare a veniturilor);
- 3) *Conturi naționale* care stau la baza indicatorilor și analizei patrimoniului (contul de modificare a patrimoniului și contul de finanțare a modificării patrimoniului);
- 4) *Conturi naționale* care stau la baza analizei tranzacțiilor cu străinătatea (sintetizate în contul restul lumii sau străinătatea).

Ierarhizarea corespunzătoare a proceselor economice și măsurarea corectă a rezultatelor macroeconomice se realizează prin îmbinarea funcțiilor de culegere, sistematizare și prelucrare a informațiilor cu cele de analiză și decizie în economie, precum și prin respectarea anumitor cerințe și principii esențiale, ca:

- a) respectarea concepției sistematice în elaborarea și fundamentarea indicatorilor sintetici, prin agregarea de jos în sus, de la nivelul unităților până la cel al economiei naționale;
- b) respectarea concepției unitare privind conținutul categoriilor reflectate bazată pe o metodologie unitară de înregistrare, prelucrare și agregare a informațiilor, precum și pe o sferă de cuprindere unitară a proceselor și fenomenelor economice pe care le măsoară;
- c) asigurarea compatibilității în timp și spațiu a indicatorilor sintetici;

- d) reflectarea atât a fluxurilor materiale (de bunuri și servicii) – care dă posibilitatea caracterizării structurii rezultatelor din punctul de vedere al destinației: consum intermediar, consum final, acumulare, export etc. – cât și cheltuieli, oferind posibilitatea analizei circuitului veniturilor între agenții economici, folosirii acestora, etc.

Indicatorii macroeconomici, elaborați de conturile naționale pot fi clasificați după mai multe criterii, și anume:

1. După componente, structura acestora se generează în:
 - a) indicatori de natură globală care includ, pe lângă producția finală, consumul intermediar și consumul de capital fix (acumulare);
 - b) indicatori de natură brută, care nu includ consumul intermediar;
 - c) indicatori de natură netă, care nu includ nici consumul intermediar, nici pe cel de capital fix.
2. După aria teritorială de cuprindere sunt:
 - a) indicatori interni, cei care măsoară rezultatele tuturor agenților economici de pe teritoriul unei țări (atât autohtoni, cât și cei străini);
 - b) indicatori naționali, care măsoară numai rezultatele agenților economici autohtoni, indiferent dacă acționează în interiorul țării sau în afara acestuia.
3. În funcție de prețurile în care sunt calculați, indicatorii sintetici pot fi evaluați în:
 - a) prețurile pieței (prețurile cumpărătorilor);
 - b) prețurile factorilor de producție (prețurile producătorilor);
 - c) prețurile comparabile (prețuri constante).

Măsurarea rezultatelor activității economice. Indicatorii creșterii economice

Rezultatele macroeconomice reprezintă ieșirile asociate activității agenților economici agregați. Activitatea agenților economici agregați se apreciază la fel cum se apreciază și rezultatele activităților la nivelul unităților economice, iar măsurarea este făcută de instituții specializate. Este folosit un sistem de indicatori sintetici (indicatori macroeconomici), iar ca metodă principală se utilizează Sistemul Conturilor Naționale (SCN).

Pe baza informațiilor oferite, măsurarea economică a rezultatelor macroeconomice se face folosind indicatorii:

- Produsul intern brut (PIB);
- Produsul intern net (PIN);
- Produsul național brut (PNB);
- Produsul național net (PNN);

-
- Venitul național (VN);
 - Produsul global brut (PGB).

Cel mai important indicator, reprezentând indicatorul de referință pentru măsurarea rezultatelor economice, este PIB, care stă la baza estimării creșterii economice.

CONCLUZII

Din cele arătate până acum se pot deduce o serie de concluzii atunci când discutăm despre conceptul de *informal*. Plecând de la acest punct, este esențial a se identifica ceea ce este exclus din economia informală și ce este inclus. O parte din literatura de specialitate face distincția clară între activități ca fiind parte din economia subterană, și activitățile care au un suport legal, dar care în mod real nu pot fi cuantificate, activități care nu pot fi conforme cu practicile legate de impozitare.

Există totodată aspecte legate de necuantificarea activităților în cadrul gospodăriilor. Rămâne celebră abordarea, în acest sens, aparținând economistului J. K. Galbraith¹, și anume: dacă persoanelor care îndeplinesc astfel de munci² li s-ar plăti o compensație bănească, ele ar fi de departe cea mai importantă categorie a forței de muncă. Valoarea serviciilor îndeplinite de femeia gospodină a fost apreciată, în mare, la o pătrime din PNB. S-a calculat că femeia gospodină, medie, prestează săptămânal o muncă la 257\$³.

După cum s-a arătat mai sus, contribuția femeilor la înlesnirea consumului nu este evaluată în venitul sau produsul național, ceea ce are o oarecare importanță, deoarece un lucru care nu este numărat trece adesea neobservat, iar dacă funcția lor economică ar fi explicit prezentată, ar putea stârni o reacție neconvenabilă.

Alte activități economice pot trece relativ nemăsurate datorită imaterialității lor, ca de exemplu măsurarea efectelor poluării sau ale încălzirii globale. În cazul poluării, o serie de organizații implementează o politică responsabilă privind eficiența combustibilului ars, prin care încearcă să răspundă cerințelor privind gestionarea emisiilor de carbon, în conformitate cu Schema UE de Comercializare a Emisiilor EU-ETS (un exemplu în acest caz este dat de compania Tarom, unde toate emisiile produse de zborurile companiei pot fi compensate prin diverse măsuri, inclusiv cele de offset⁴).

¹ John Kenneth Galbraith (n. 15 octombrie 1908 – d. 29 aprilie 2006) a fost un economist canadiano-american, reprezentant al școlii keynesiene.

² munci casnice în gospodărie

³ n.a.

⁴ Operațiuni compensatorii. Carbon offset reprezintă reducerea emisiilor de gaze cu dioxid de carbon sau cu efect de seră realizată pentru a compensa emisiile din altă parte. Compensațiile sunt, de obicei, realizate prin sprijin financiar al proiectelor care reduc emisiile de gaze cu efect de seră pe termen scurt sau pe termen lung. Modelul cel mai popular al acestui tip de proiect este energia regenerabilă (fermele eoliene, energia biomasei sau barajele hidroelectrice); alte tipuri de proiecte sunt cele de eficiență energetică, distrugerea poluanților industriali sau subproduse agricole etc.

Există multe obstacole care pot fi parțial depășite pentru a măsura dimensiunea economiei informale (în valoarea adăugată și în forța de muncă) și de a analiza consecințele acesteia asupra economiei oficiale, deși unele progrese au fost realizate în acest sens.

Economia informală nu mai poate fi considerată un fenomen temporar. Este clar că economia informală are un impact semnificativ asupra potențialului de generare a veniturilor. Cu toate acestea, ea nu ar trebui să fie văzută ca un obstacol, ci ca o posibilitate de identificare a punctelor relevante de intrare și de a selecta grupurile-țintă pentru diversele intervenții.

Măsurabilă prin indicatorii economici caracteristici, economia formală trebuie să răspundă la aprecierea tuturor rezultatelor activităților economice la nivelul unităților, prin utilizarea sistemului de indicatori sintetici (indicatori macroeconomici), prin intermediul Sistemului Conturilor Naționale (SCN).

BIBLIOGRAFIE

1. ALBU Liviu Lucian – (2007), „*Analiza interdependențelor dintre dezvoltarea durabilă a României și a țărilor membre UE în perioada postaderare*”, Editura Expert, București;
2. BARNA Cristina, DOBRESU Emilian, ZORZOLIU Raluca – (2005), „*Economie politică, teorie și aplicații*”, Editura Expert, București;
3. BOGDAN Vasilie – „*Statistica managerială*”, Editura Omnia Unisast, Brașov;
4. CONSTANTINESCU N.N. – (1994), „*Reforma economică. În folosul cui?*”, Editura Economică, București;
5. CIUMARA Mircea – (1997), „*Economie, politică și interesul național*”, Editura Expert, București;
6. CROSS J. – (1998), „*The informal sector. Encyclopedia of Political Economy*”, London, Routledge;
7. CAGAN Ph. – (1958), „The demand for currency relative to the total money supply”, în *Journal of Political Economy* nr.66/3;
8. DIDIER Michel – (1994), „*Economie: regulile jocului*”, Editura Humanitas, București;
9. DILNOT A. & MORRIS C. – (1981), „What do we know about the black economy in the United Kingdom?” *Fiscal Studies*, 2(March), 163-179;
10. DOBRESU E., POSTOLACHE T. – (1990), „*Consemnări economice*”, Editura Academiei Române, București;
11. DOBROTĂ Niță – (1997), „*Economie Politică*”, Editura Economică, București;
12. DOBROTĂ Niță (coordonator) – (1999), „*Dicționar de economie*”, Editura Economică, București;
13. FROIS G. A. – (1994), „*Economie Politică*”, Editura Humanitas, București;
14. FERMAN P., FERMAN L. – (1973), „The Structural Underpinning of the irregular Economy”. *Poverty & Human Resources Abstracts* (8) 3-17;
15. FEIGE E. – (1989), „How big is the irregular economy”; Cambridge University; (1996), „Overseas holdings of US currency and the underground economy”, *Exploring the Underground Economy*, Kalamazoo;
16. GUTMANN P.M. – (1977), „The subterranean economy”, *Financial Analysts Journal* 34, 26-27;
17. GALBRAITH I. K. – (1982), „*Știința economică și interesul public*”, Editura Politică, București;

-
18. GILES D. – (1998), "Measuring the Hidden Economy: Implications for Econometric Modelling", in *Econometrics Working Paper EWP*, 9809, September;
 19. HEYNE Paul – (1991), „*Modelul economic de gândire (Mersul economiei de piață liberă)*”, Editura Didactică și Pedagogică, București;
 20. HART K. – (1970), "Small scale entrepreneurs in Ghana and development planning", *Journal of Development Studies*, 6, 104-120;
 21. IONETE Constantin – (1970), „*Criza de sistem a economiei de comandă și etapa sa explozivă*”, Editura Expert, București;
 22. IRIMIEA M., DINU N. – (2001), „Inversarea trendului economiei subterane”, *Economistul*, nr. 223/26.02.2001;
 23. IVĂNESCU I. – (1980), „*Statistică*”, Editura Didactică și Pedagogică, București;
 24. KEYNES J. M. – (1936), "*The General Theory of Employment, Interest and Money*" („*Teoria generală a ocupării forței de muncă, dobânzii și a banilor*”), Editura Publică, București, traducere de Haită Mădălina Corina;
 25. WALRAS Leon – (1954), "*Elements of Pure Economics*", traducere și adaptare de William Jaffe, Editura Allen and Unwin;
 26. MALTHUS T. – (1978), "*Essay on the Principle of Population*" („*Eseu asupra principiului populației*”), Editura Științifică, București, (1992) traducere de Anghelescu Elena și Vasiliu Victor;
 27. McCROHAN, K., & SUGRUE, T. – (2001), "Heterogeneity among barterers and vendors in the informal economy". *Journal of Economic Studies*, 28(6), 422-432;
 28. NISTORESCU G.P. – (2006), „*Economie politică – Macroeconomie*”, Editura Omnia UNI S.A.S.T., Brașov;
 29. OKUN M.A. – (1970), "*The Political Economy of Prosperity*", Editura Brookings Institution, Washington;
 30. POSTOLACHE, Tudorel – (1991), „*Economia României în Secolul XX*”, Editura Academiei Române;
 31. SIMON, C. & WITTE, A. – (1980), "The underground economy: Estimates of size, structure, and trends, în *Joint Economic Committee, Government regulation: Achieving social and economic balance*, (Vol. 5, pp. 70-120), *Special Study on Economic Change*, Washington, DC: U.S. Government Printing Office;
 32. SPIRO P. – (1997), "Taxes, Dificits and the Underground Economy in the Underground Economy", *Global Evidence of its Size and Impact*, editori: Owen Lippert and Michael Walker, The Fraser Institute Vancouver, 1997;
 33. ȚIGĂNESCU E., ROMAN D. – (2002), „*Macroeconomie*”, Editura ASE, București;

34. VĂCĂREL Iulian – (1996), „*Politici economice și financiare*”, Editura Economică, București;
35. *** – (2011, 2012), *Anuarul Statistic al României și statistici parțiale ale forței de muncă*, INS, București;
36. *** – (2011), *Buletinul statistic lunar nr. 2/2011*, INS, București;
37. *** – (2002), „*Informal Economy*”, *Literature Review*;
38. *** – (2011), *Raportul Agenției pentru Strategii Guvernamentale ale Guvernului României*;
39. *** – (2010), *Revista Capital nr. 1/2010*;
40. *** – www.asecib.ase.ro.